

Napsal uživatel Jiří Václavík
Úterý, 10 Listopad 2015 00:00

Jak se před r. 1848 v Uherském Hradišti emancipovala česká národnost, zůstávalo dosud skryté. Teprve korespondence a novinové články **častolovického rodáka** právníka Schneidra, který v místě několik let působil, umožňují poznat obrysy zmíněného procesu a přiblížit pozice, které čeští vlastenci v městské společnosti zaujímali.

Dějiny Uherského Hradiště se letmo mihne jméno Karla Schneidera. Do města přišel někdy ke konci roku 1840 nebo až v roce 1841 a opustil je sotva po třech letech. Co nás tedy dnes, po více jak půldruhém století vede k tomu, že jeho osobnost chceme čtenářům připomenout, ba dokonce je přesvědčit, že je to muž i po tak dlouhé době hodný našeho zájmu a naší úcty?

Vždyť třeba souhrnná bibliografie literatury okresu Uherské Hradiště z roku 1982 jej v žádné souvislosti vůbec neuvádí. A obsáhlé dějiny Uherského Hradiště, vydané jen o rok dříve, jej citují pouze v souvislosti s problémy v zásobování města pitnou vodou, kdy v jakémsi článku v časopise Květy veřejnosti sdělil, že v Hradišti musí za letního sucha „*zelenou a bahnitou vodu míchat s vínem*“ , aby se

vůbec dala pít. K tomu autor ještě poněkud jedovatě dodal, že

„*rodilí Hradišťané jsou tomu zvyklí, ano, mnozí pijáci vína nevědí, co voda jest...*“

(1)

O Schneiderovi toho skutečně mnoho nevíme. Pocházel z **Častolovic** (okres Rychnov nad Kněžnou), obce proslulé krásným renesančním zámekem, kam dnes směřují tisíce turistů.

Narodil se v rodině sládků tamního pivovaru, ale kdy, zůstává skryto.(2)

V druhé polovině 30. let 19. století studoval práva ve Vídni, někdy v letech 1840–1841 se objevil – patrně na svém prvním místě – v Uherském Hradišti.(3)

Na jaře 1844 se svým známým už ozýval ze Zlína, kde působil jako nižší správní úředník, a zřejmě od roku 1850 získal místo soudního adjunkta v Plumlově na Prostějovsku. V listě z 20. února 1853, kterým odpovídal na jakýsi dotaz Aloise Vojtěcha Šembery, tehdy profesora české řeči a literatury na univerzitě ve Vídni, rezignovaně psal: „*Váš dopis jest první v třech letech, které sem od přítele literatury národní obdržel. Všecko jaksi na mne zapomíná...*“

(4)

Pak už po Schneiderovi veškeré stopy končí, jako by skutečně měl zmizet v převážně anonymní mase svých současníků i následných generací.

Napsal uživatel Jiří Václavík
Úterý, 10 Listopad 2015 00:00

A přece: ono připomenutí o národní literatuře v dopise Šemberovi je klíčové pro skutečnost, proč se jím zabýváme. Karel Schneider totiž patřil k českým vlastencům, k oné nevelké a leckdy zapomenuté skupince lidí, kteří pomáhali obrodit český národ a nalézt mu místo ve formující se novodobé Evropě. Kdy se on sám ztotožnil s identitou češství, asi již přesně nezjistíme. Když Josef Miloslav Hurban, jeden z pozdějších vůdců slovenského národního hnutí, v roce 1839 putoval po Čechách a Moravě a seznamoval se s tamními vlastenci, do svého později vydaného popisu cesty (Pešť 1841) poznamenal: „Šel jsem do Častolovic. U pana Šnajdra jsem byl přijat vlídně a po hostinsku. Žel!! Žel! Žeť starší syn jeho, s nímž jsem se byl v Břetislavě a Vídni seznal, duše slovanská, drahá, upřímná, nemocí sklíčen uvázan byl.“ (5)

Nemocným, onou „duší slovanskou“, byl Karel Schneider, který skutečně za studií ve Vídni vystupoval jako horlivý Čech a rozhodný Slovan.(6)

Spolupracoval tehdy zejména s Františkem Cyrilem Kampelíkem. (7)

Podarilo se jim např. dosáhnout toho, že ve dvou vídeňských kavárnách byly k dispozici také české noviny a časopisy, zejména Květy. Kampelík, Schneider a později jistě nejznámější František Ladislav Rieger začátkem května 1839 dokonce spolu vykonali cestu do Bratislavy, kde s některými představiteli Slováků jednali o formách vzájemné spolupráce Čechů a Slováků, resp. o rozvoji slovenského národního hnutí vůbec. Přibližně v téže době Kampelík ve Vídni organizoval jakýsi čtenářský spolek, kde se však skrytě měly projednávat také záležitosti politické. K nejhornivějším účastníkům náleželi Josef Podlipský, Josef Mašín, Jan Vusín a Karel Schneider. Ti všichni pak na jaře 1840 byli podrobeni výslechům na policii, která začala pátrat po tajných spolcích, sympatizujících s hnutím revolučních Poláků. Vyšetřování nemělo pro Schneidera nějaké následky, přestože při závěrečném výslechu 16. září 1840 upozorňoval na nespravedlivé odstrkování českého jazyka, žádal rozšíření studia češtiny na školách a dvojjazyčnost úřadů.

Nakonec, o jeho smýšlení přesvědčivě vypovídá „čechoslovanská“ píseň, již sám složil a kterou u něj policie zabavila:

*„Bratři milí na Moravě,
pouta ztrhejte,
pouta, jež svobodu víží,
jarmo shodťte, co vás tíží,
ruce nám dejte.
Bratři milí na Moravě,*

Napsal uživatel Jiří Václavík
Úterý, 10 Listopad 2015 00:00

*pouta ztrhejte.
Bratři rodní na Slovensku,
mužně do seče,
hájit statně práva vaše,
chop se každý své palaše,
kosy a meče.
Bratři rodní na Slovensku,
mužně do seče.
Hej, Čechové na Vltavě,
krajané statní!
Chop se každý staré zbraně,
mlatu, meče, vlast svou chráně...“ (8)*

Patrně v roce 1840 zakončil svá právnická studia a již ke konci uvedeného roku nebo v roce následujícím se ocitl v Uherském Hradišti, kde získal nějaké místo začínajícího úředníka v městské nebo státní správě (Hradiště tehdy bylo sídlem krajského úřadu). Mohlo se však také jednat o povinnou bezplatnou praxi předepsanou pro začínající právníky, kteří v dvou až tříroční lhůtě museli vykonat další nezbytné zkoušky, potřebné k výkonu samostatného povolání. Město, jehož obyvatelstvo bylo z valné části české (9), ovládala skupina německých či spíše němčících úředníků a měšťanů; podobná byla rovněž situace v mnoha dalších moravských městech. Ovšem německví uvedené skupiny nebylo většinou etnické, ale dané tradicí výchovy, výukou na školách a zejména možnostmi uplatnění. Situace zde byla jazykově asi stejná jako třeba v hanácké Kroměříži, kde František Mirovít Lorenc, rektor tamní české školy, přibližně pro tutéž dobu jízlivě poznamenal, že mnohemu Kroměřížanovi prý „*smrdí po několik dní z huby, kdykoli moravsky [tj. česky] slovo propoví“*. Ovšem, dodával, když dotyčný promluví vznešenější řečí, tedy německy, „*mnohý zdejšíák, který kdyby věděl, jak špatně německy mluví, ani by huby neotevřel.*“ (10)

O vlivu výchovy a školy na jazykové poměry ostatně podal dílčí svědectví také uherskohradištský rodák JUDr. Alois Pražák (1820–1901), od revoluce 40. let jedna z nejznámějších osobností města. Ve vlastní rodině se za jeho časného mládí hovořilo běžně německy, vyloučena nebyla ani čeština, užívaná při styku s dětmi služebnictvem. Proto se on sám naučil česky jen hovořit, ne číst a psát. S tímto vkladem odcházel jako desetiletý na známé piaristické gymnázium v Kroměříži. Z retrospektivy si pak k tomuto pobytu ve svých pamětech poznamenal:

„V Kroměříži napadla mne často myšlenka, že jest přece zvláštní, když venkovské obyvatelstvo a služební lid mluví jinou řečí, než vzdělaní lidé, proč této řeči se nevyučuje také na škole, ale nepřemýšlel jsem o tom příliš mnoho, neboť také veliká většina spolužáků mluvila při denních stycích za prvních let gymnasijských spolu jen česky, ale hned, jakmile se učili lekcím a se vyslychali, mluvili jen německy.“ (11)

Napsal uživatel Jiří Václavík
Úterý, 10 Listopad 2015 00:00

Sám se pak národnostně uvědomoval teprve za studií v Olomouci, zejména vlivem prof. A. V. Šembery. K bližšímu poznání národnostní situace v Hradišti však máme příliš málo podkladů. A snad chyběl i badatelský zájem, protože dosavadní studium se soustředilo především na bouřlivé události z let 1848–1849 (12), a období před nimi nevěnovalo fakticky žádnou pozornost; své jistě sehrál nedostatek archivních materiálů.

Přes nepochybně národnostní indiferentnost většiny hradištských obyvatel se však kolem roku 1840 v místě přece jen objevuje několik osob, které se s různou mírou intenzity začaly považovat za české, dobově moravské vlastence, tj. za lidi, ztotožňující se s jistým v tomto případě českým – národem jako se svou nejvyšší pozitivní hodnotou; následně chtěli napomáhat jeho dalšímu všestrannému rozvoji, jenž se za dané dobové situace nutně jevil jako snaha vydobýt od vládnoucí, jazykově německé vrstvy co největší stupeň jazykové, kulturní a posléze i politické rovnoprávnosti. (13)

Nebylo jich mnoho a jejich role dosud čeká na objasnění: učitel Melichar Vladyka (1794–1860), (14) působící v Hradišti od roku 1827, nějaký Hübl (psal se Hübl i Hibl), o němž víme ještě méně než o prvním, a konečně mlynář (?) Filip Vodička. (15) Vladyka i Vodička pak aktivně vystupovali za revolučních let např. ve spolku Lípa slovanská. Je možné, že mezi jeho až 28 členy byli rovněž další, kteří svou vlasteneckou činnost a své uvědomění prezentovali již daleko dříve.

K onomu malému okruhu vlastenců, můžeme-li je tak pro tu dobu nazvat, přibyl nejpozději v roce 1841 mladý právník Karel Schneider. Postupně se seznamoval s místní společností a jistě záhy našel cestu k těm, s nimiž sdílel společné naděje. Něco více se však o tomto kruhu dovídáme teprve o něco později, a to v souvislosti s Antonínem Bočkem (1802–1847). Boček, moravský zemský historiograf (od 1837) a zemský archivář (od 1839), proslul zejména jako vydavatel moravského diplomatáře, jež však znehodnotil řadou padělků. To však odhalilo teprve pozdější kritické bádání. Začátkem 40. let se hřál na výsluní přízně mocných, zejména kancléře dvorské kanceláře ve Vídni, hraběte Antonína Bedřicha Mitrovského.

S povolením zemského presidia tedy Boček cestoval Moravou a snažil se zjistit a získat staré písemné památky. Při jejich hledání strávil na jaře 1842 řadu týdnů také v Uherském Hradišti, kde se sblížil s několika uvědomělejšími Čechy, zejména se Schneiderem, který s ním následně navázal písemný styk. (16)

V oné malé komunitě zanechal nejlepší dojem. „*P. Hübl, Vladík, Vodička i celá rodina těchto pánů Vás pozdravují srdečně. Často si na Vás zpomínáme. Hübl Vám zkazuje, že naložil výborné pivo, abyste jen brzo zase do Hradiště se vrátil,*“

vzkazoval hned v prvním dopise z 29. července 1842 Schneider. Mladý právník byl Bočkovou osobností i výřečností, v níž jistě nechyběla ani národnostní rétorika (17), natolik okouzlen, že o práci a záměrech zemského historiografa napsal krátký článek. Zaslal jej do Květů, kde byl v polovině roku zveřejněn. (18)

Napsal uživatel Jiří Václavík
Úterý, 10 Listopad 2015 00:00

Je to vůbec první příspěvek, který se z národně českého prostředí Hradiště ve zmíněném časopise objevil. Autor Bočka označil za zajímavého muže, kterého by si národ měl velice vážit, protože je snad jediný, „*kterýž moravskou historii nepředpojatým duchem posouditi i psáti může. Na Moravě skoro všechny archívy prohledal, a sílu zajímavých, posud neznámých dat odkryl. Člověk se až podiví, zvěděv, že 9000 archů listin, dílem originálů, dílem výpisů, znamenitou sbírku českých starých knih i mincí, týkajících se zvláště české a moravské historie, nashromáždil.*“

Schneiderův obdiv k Bočkovi šel tak daleko, že na důkaz upřímné úcty k němu složil oslavnou báseň: (19)

*„Národu kdo upomínky svaté
Časů skvělých věrně dochoval,
Ten mu vrátil poklady odňaté,
Víc jak perly, zlato daroval.
Krev mu čistou v mrtvé žíly leje,
Srdce chladné křísí a rozhřeje:
Nebo paměť dědů velikosti
Rozněcuje vnuka k činlivosti.
Co stoletá tma již kryla,
Ruka tvoje pečlivá
V nový život probudila.
Pilnost Tvá i Tvoje namáhání
Usnadnily reků našich,
Reků slavných zmrtvýchvstání.
Vřelé díky, statný Moravane!
Tobě národ vzdávat nepřestane.
Vezmi tento důkaz naší upřímnosti,
Ctící lásku k vlasti, k národnosti.“*

Nepochybně zajímavé jsou ještě dva odstavce ze zmíněného příspěvku. V jednom se Schneider zmiňuje o tom, že Boček rovněž sbírá česká slova, průpovědi, pořekadla a přísloví; pomýšlel totiž na dodatky (20) k monumentálnímu Česko-německému slovníku Josefa Jungmanna. Autor uvádí, že jen v hradištském okolí zemský archivář nasbíral na 2000 neznámých českých slov a spojení.

Napsal uživatel Jiří Václavík
Úterý, 10 Listopad 2015 00:00

V druhém odstavci dopisovatel sděluje, že jednal s faktorem v místní knihtiskárně ohledně obchodu s českými knihami. „On jest tomu nakloněn,“ říká Schneider, „ovšem by to šlo na začátku velmi slabě – poněvadž tu posud náramně slabý počet osob česky čítajících máme, ale poznenáhla by se to zjinačilo.“

Bočkova návštěva byla pro rodící se okruh hradištských vlastenců nepochybně inspirující. Naznačuje to i následná korespondence s ním. V již vzpomenutém prvním dopise Schneider píše, že on i další budou – jistě na Bočkovo vybídnutí – sbírat různá slova, národní písně a doklady o mravech místního obyvatelstva. (21)

„Včera sem byl u Hezuského, ten sbírá pilně. Vodička též – má významy mlynářské skoro zcela sebrané. Fischer mi nedávno povídal, že jen jak polní práce přestane, že hned se do sbírání dá – až přijdete, hleďte ho v těchto záměrech potvrditi. – Já sem již několik písní nových dostal a něco o mravech i obyčejích sebral. – Jak mnoho včeliček, mnoho medu“ □ pochvaloval si optimisticky. V listu se zároveň vyjádřil, že se mu na Moravě líbí. □ „Já bych velice rád na Moravě zůstal, v lůnu neporušeného Slovanstva. Lid jest zde dobrý, i poctivých úředníků je třeba.“

Prosí tedy Bočka, zda neví o nějakém místě pro právníky na Ostrovsku, Strážnicku či Uherskobrodsku. Ve sběru lidových zvyků pro Bočka pokračovali hradištsí nadšenci ještě začátkem roku 1843. V listě z 18. ledna Schneider děkuje za předchozí Bočkův list a považuje jej z jeho strany za „důkaz upřímné k nám náklonnosti, jíž si velmi vážíme; i my zde často o Vás rozprávíme, i o záležitostech národa i vlasti se týkajících“ □ . Následně sděluje, že jeden z nich – Hezuský – mu jistě slova i písně na „A“ podchytí, jen co přejde masopust, při kterém dotyčný

„ často na výdělek chodí a nemá kdy Hezuský mi povídal, že když někoho se vyptává, tomu obyčejně pálenku nalít musí, a to že prý peníze koštuje.“

Informuje dále, že na vybídnutí purkmistra se bude k narozeninám císaře hrát německé divadlo, snad nějaká veselohra od Kotzebua. „Chceme potom taky zdarma hrát jeden kus německý a jeden moravský, a pak mezi aktem zazpívat tu slavnou píseň ‚Duch moravský líbě, líbě vane‘. To jest ale posud tajný plán,“ □ píše ještě a bezděky tak

odkrývá pozici českých vlastenců v tamní společnosti.

„Chci pana pŕlmistra k tomu chytře přivádět. Přednesu mu, že kdyby se jeden kus moravsky hrál, že by příjem (22) tím větší byl, an by Hradišťané a Kunovjané německy neznající do divadla přišli.“

Sděluje dále, že se toho ujímá jakýsi guberniální rada. Psal také Šemberovi (profesor české řeči a literatury na stavovské akademii v Olomouci, jedna z vedoucích osobností národně českého hnutí na Moravě), aby mu zaslal divadelní hru „Ženich“ od Macháčka (23), s podotknutím: „Já mám hrát, též p. Vladýk a Hüblovic děvčata.“

Z dalšího textu vyplývá, že Schneider se v Hradišti pokoušel založit čítárnu či knihovnu, ale

Napsal uživatel Jiří Václavík
Úterý, 10 Listopad 2015 00:00

úspěch neměl. Stěžuje si zejména na malou pomoc ze strany přátel, zvláště učitele Vladyky: „Vladík se o literaturu více nestará – proč nevím – to jest ta ohnivá láska k národu a k vlasti, o níž tak plnou hubou vždy žvástával,“ nešetřil kritikou na adresu dotyčného. Snaha šířit české knihy a časopisy patřila k dobovým projevům činnosti českých vlastenců. Přirozeně pak směřovala k jisté institucionalizaci v podobě založení čtenářského kroužku či přímo spolku, v němž by se sdružovali stejně smýšlející. Těchto pokusů ovšem před rokem 1848 nebylo příliš mnoho, a ještě méně máme o nich zpráv. Dobře je můžeme doložit např. na Kroměřížsku. Tam vznikl čtenářský spolek ve vsi Žalkovice dokonce už ve 2. polovině 30. let. (24)

O jiné vesnici, Záhlinicích poblíž Hulína, víme, že se tamní sousedé ve 40. letech scházeli u některého z nich, kam každý přišel se svou knihou, již četl nebo nad obsahem některé z přečtených se společně besedovalo. (25)

V Kroměříži samé v roce 1844 založili místní vlastenci čtenářský spolek, jehož členové se měli pravidelně scházet v hospodě U Zelené lípy. Jeho smysl vyjádřil hlavní iniciátor kantor Lorenc v proslovu ze 4. prosince 1844 následovně: „Zde pak pod zelenou lípou kraťme si chvíle přátelským hovorem v mateřském jazyku, jemu tak cestu k vzdělanějším schůzkám a besedám klestíce. Zde porozprávějme o vědách a uměních, napadne-li komu nevinný vtípek, pusťme ho do světa, přednášejme nebo přečtěme sobě noviny nebo něco z našich kratochvilných a satirických spisů, pospívejme sobě některou národní nebo i umělecky složenou píseň neb sbor, zachovejme mnohé moravské slovo od zahynutí, sdělujme sobě národní sem tam zachované obyčeje a zvláštnosti a na ten způsob budeme sobě a třeba i jiným užiteční.“ (26)

Jistě totéž nebo něco velmi podobného měl na mysli také Karel Schneider, který si asi uvědomoval význam vzájemné podpory vlastenců i potřebu národní agitace vedené vůči okolí. Jeho návrh na založení čtenářského spolku se v národnostně zaostalém prostředí Uherského Hradiště nutně musel jevit jako radikální, a není divu, že i opora místních vlastenců, učitel Vladyka byl opatrný. Ostatně, měl být proč. Agenti metternichovského režimu pečlivě sledovali i takovou činnost, jak svědčí případ již vzpomenutých Žalkovic. V souvislosti s vlnou policejní perzekuce na jaře 1843, směřující proti vlasteneckému hnutí na Moravě, vnikli policejní agenti do bytu žalkovského Tomáše Bartáka a zabavili tam uloženou knihovnu. Věc se nakonec projednávala až ve vzdálené Vídni, a díky tomu víme, že v knihovně bylo nejméně 50 knih o 85 svazcích a že žalkovičtí rolníci pravidelně odbírali Pražské noviny a časopis Květy. (27)

A v Hradišti samém – byl tam nebo nebyl zřízen před březnem 1848 čtenářský spolek? Schneider sám byl v městě příliš krátce, aby svou myšlenku prosadil. Víme ovšem, že když odešel do Zlína, se stejným návrhem přišel rovněž tam a že ke konci roku 1846 ve Zlíně

Napsal uživatel Jiří Václavík
Úterý, 10 Listopad 2015 00:00

čtenářský spolek skutečně založil, o čemž podrobně referoval A. V. Šemberovi. (28)

V místě, kde krátkodobě mladý vlastenec působil, však k vlastnímu proklamativnímu založení spolku – jako tomu bylo v Kroměříži - nedošlo. Přesto však můžeme hovořit o neoficiálním kroužku čtenářů, který se shromažďoval kolem kantora Vladyky. Byli jsme výše svědky, že jeho vlasteneckou horlivost Schneider poněkud zpochybnil, byl to však právě Melichar Vladyka, který se ujal distribuce českých knih v Hradišti. Učinil tak nepochybně pod vlivem olomouckého Aloise Vojtěcha Šembery, který ve 40. letech vytvořil na Moravě ze svých známých a přátel poměrně rozsáhlou distribuční síť, jejímž prostřednictvím chtěl šířit do měst a na venkov české slovo a zlepšovat tak uvědomění a vzdělanost širších lidových vrstev. Naštěstí se zachovaly dosud neznámé Šemberovy zápisky, kam co zasílal, a tak můžeme alespoň pro jeden či dva roky zjistit, v jakém množství a jaká literatura směřovala do Hradiště k Vladykovi. Nebylo toho mnoho. V „Knížce zásilek“ (29) si tedy Šembera poznamenal, že Vladykovi zřejmě začátkem roku 1842 zaslal 10 výtisků spisů Vpád Mongolů do Moravy a 4 kusy české mluvnice pro Němce Böhmische Rechtschreibung, jichž byl obou autorem. Dále přiložil čtyři kalendáře na rok 1842. Ke konci roku (15. 11. 1842) si zapisuje, že přijal za 8 prodaných exemplářů Mongolů 6 zl. Zájemce si našly také německé mluvnice, zatímco kalendáře zůstaly ležet. Začátkem roku 1843 (24. ledna) zaslal do Hradiště dalších deset mluvnic, ovšem 18. října téhož roku mu Vladyka osm z nich vrátil; prodaly se tedy jen dva. To ukazuje zřetelně na „rozsah“ trhu, který byl v městě k dispozici. Konečně v sešitku je ještě uvedeno, že 13. 11. 1843 bylo do Hradiště odesláno 6 exemplářů tehdy v české společnosti oblíbené sbírky „Písní vlasteneckých“ od Ludvíka rytíře Dietricha. Vydal je opět Šembera právě v roce 1843. Sbírkou obsahovala také píseň „Moravo, Moravo“, záhy zlidovělou. Vladykova několikaletá (?) distributorská činnost tak připravila půdu pro skutečné založení čtenářského spolku a čítárny po změně poměrů v březnu 1848.

To je ovšem již jiná kapitola, související také s krátkým obdobím existence spolku Lípa slovanská v Uherském Hradišti. I když později Havlíčkovy Národní noviny uváděly, že Vladyka byl prvním, „*jenž v Hradišti Slovanskou čítárnu zřídil a všemožně o její zvelebení se zasazoval,*“ (30) přece jen budu spravedlivě připomenout úlohu jinak zcela zapomenutého mladého horlivce Karla Schneidera, který stál na počátku její prehistorie. Stěží tříleté působení právníka Karla Schneidera v Uherském Hradišti musíme vysoce ocenit. S radikálním vlastním mládím, na němž se podílela sotva dokončená studia ve Vídni, kontakty se stejně smýšlejícím okruhem přátel, mezi nimiž nechyběly ani osobnosti, jako byl Kampelík, Rieger a Hurban, a jistě i pod vlivy z národnostně vyspělejšího prostředí domovských východních Čech, vnesl do malé skupinky uvědomujících se českých vlastenců nové a zřejmě i zneklidňující podněty. Nepochybně pod vlivem Antonína Bočka se ona skupinka vlastenců zapojila do jazykového a národopisného poznávání dané oblasti. Dočasný společný program je nejen sblížil, ale umožňoval jim také diskutovat myšlenky o potřebě šíření českých knih, založení čtenářského spolku či možnosti provedení českého divadelního představení. Vidíme tedy, že aktivity hradištských Čechů za revoluce 1848–1849 nebyly dány jen nově nastalou příznivou politickou situací, ale že mají své kořeny a své protagonisty již v počátku 40. let, i když pro nedostatek dokumentů je to proces jen velmi obtížně sledovatelný. Dodejme, že Schneiderovo působení mělo ještě jeden rozměr. V Hradišti byl nepochybně

Napsal uživatel Jiří Václavík
Úterý, 10 Listopad 2015 00:00

spokojen. Když už pobýval ve Zlíně, v červnu 1844 své dřívější působiště znovu navštívil. Antonínu Bočkovi pak v listě z 30. června napsal: „*Před týdnem sem byl v Hüblovým vinohradu na tom místě, kde sme sedávali, a s Marií sme dlouho o Vás vyprávěli, připomínajíce sobě vsecky líbezné doby toho šťastného času.*”

Svou spokojenost a zaujetí místem mladý právník ostatně prezentoval již dříve několika články, zaslanými v roce 1842 do Květů. Vedle vzpomenutého článku o Bočkovi otiskl ve dvou pokračováních dějiny města. V úvodě k prvnímu z nich (Květy jej otiskly 27. 8. 1842) uvedl: „*Mís to a okolí, v němž nyní žiji, jest tak zajímavé, že mne to vábí, co vidím, co jsem našel i z úst lidu pospolitého se dověděl, věrně sepsati a obecnosti podati, jsa toho přesvědčení, že milým krajanům zprávy z oné krajiny, kde se někdy střed slávy velkomoravské nacházel, odkud blahodějně paprsky svatého náboženství po Moravě a do sousedních Čech se rozšířily, nemilé nebudou. Podám tedy v krátkosti přehled událostí nejhlavnějšího města naší krajiny – Uherského Hradiště.*”

Aniž budeme dále komentovat obsah článků, připomeňme jen, jak viděl dávný zakladatelský počín Přemysla Otakara II.: „*Listina základní, králem samým r. 1258 vyhotovená, dosvědčuje úmysl Otakarův, bohatou Moravu před divokými Asiaty chrániti, neb se v ní zakladatel takto vyjádřil: ‚Zahradím já Uhrům tuto díru, aby mně do Moravy více nemohli‘ – od kteréhož účele také město jméno své obdrželo.*” (31)

Za významnější než stručný přehled dějin města však můžeme považovat původně zachycený národopisný obraz okolí Uherského Hradiště (32), jistě výsledek jeho sběrů pro Antonína Bočka; svědčí o nemalém Schneiderově pozorovacím talentu i jeho vlasteneckém zaujetí a obětavosti. Karel Schneider se tak řadí k zakladatelům národopisného bádání v regionu. (33)

Stal se také prvním dopisovatelem do Květů z českého prostředí v Uherském Hradišti. Schneiderův článek „*Obraz okolí Uherského Hradiště*“ je dále otištěn v příloze. Nejen proto, že svým obsahem jistě zaujme čtenáře a dokreslí profil autora (34), ale také jako projev úcty k muži, který kdysi dávno pomáhal křísit český národ.

Poznámky:

(1) Kol.: Uherské Hradiště. Dějiny města. Brno 1981, s. 268. Jeho jméno je zde uvedeno ve zčeštělé podobě – Šnajdr, on sám se však vždy podepisoval „Schneider“, a tento způsob psaní budeme nadále dodržovat. Podobně jako bibliografie jej neznají či neuvádějí ani další základní práce: K u b í č e k, J. – K u b í č e k, T.: Národopis na Moravě a ve Slezsku. Strážnice 1996; kol.: Lidová kultura na Moravě. Vlastivěda moravská, nová řada, Brno 2000; T a r c a l o v á, L.: Bibliografie lidových obyčejů. Uherské Hradiště, I – 1989, II – 1994.

(2) Nevím, zda mohu ztotožnit hradištského Karla Schneidera se stejnojmenným studentem, který již koncem roku 1830 šířil v Praze provokativní letáčky, popsané revolučními výzvami. Podle Eduarda Basse tomu tak skutečně bylo (viz jeho Čtení o roce osmačtyřicátém. Praha 1948, s. 454). Prý precitlivělý student se vzrušenou fantazií, který se cítil nešťasten a nespokojen s vývojem politické situace, tak dával najevo svůj osobní protest. Co policie zprvu

Napsal uživatel Jiří Václavík
Úterý, 10 Listopad 2015 00:00

považovala za dílo tajného politického spiknutí, se nakonec ukázalo pouhou fikcí a díky pochopení nejvyššího purkrabího hraběte Chotka se věc pro původce letákové kampaně obešla bez tragických následků. Dokonce mohl v 2. pol. 30. let dostudovat práva ve Vídni. Ono údajně dočasné pomýlení myslí mladého muže zachytil rovněž K a r e l S l a v í č e k v knize Tajná politická společnost Český repeal 1848 (Praha 1947, s. 26-27), než i on čerpal ještě ze starší práce F. R o u b í k a: Český rok 1848 (Praha 1931, s. 56–58).

(3) Není jasné, jak dlouho vlastně Schneider v Hradišti působil. Dopisy Bočkovi z května 1843 totiž odesílal z rodných Častolovic, kde pobýval jednak z důvodu vážné nemoci matky, jednak proto, že se připravoval k nějaké zkoušce, kterou měl vykonat v srpnu 1843 v Brně. Tak alespoň uváděl v dopise Bočkovi z 8. května toho roku. Jeho několikaměsíční absenci v Uherském Hradišti nepřímou potvrzuje otec dr. Aloise Pražáka, August Pražák. V dopise ze 17. 10. 1843 synovi psal, že do Hradiště se po zkouškách vrátil Schneider. (Dopis uložen v pozůstalosti Aloise Pražáka, MZA Brno, fond G 60.)

(4) Dopis uložen v Okresním muzeu Vysoké Mýto v pozůstalosti A. V. Šembery, i. č. 1734.

(5) H u r b a n, J. M.: Cesta Slováka ku bratrům slavenským na Moravě a v Čechách. Vydání Žilina–Košice 1929, s. 130.

(6) Jeho tehdejší aktivity zachytil Ž á č e k, V.: Čechové a Poláci roku 1848. Část I, Praha 1947, s. 132 a násl., s. 149 a násl. Žáček o Schneiderovi uvádí (pozn. 16): „Pocházel z Častolovic, kde byl jeho otec sládkem. Gymnasium studoval společně s Haufem v Rychnově n. Kněžnou, v Praze a Hradci Králové. Po absolvování prvního ročníku filosofie v Olomouci byl 2 roky zaměstnán u fiskálního úřadu v Praze. Pak teprve dokončil v Litomyšli filosofii. Právníká studia začal v Praze a po prvním roce pokračoval v nich ve Vídni.“

(7) Dále podle monografie J. N o v o t n é h o: František Cyril Kampelík . Praha 1975, s. 53, 62, 63, 64, 66, 72, 73. Viz též Ž á č e k, V.: Cesty českých studentů na Slovensku v době předbřeznové, Brno 1948, nebo Š a m b e r g e r, Z.: Vídeňští Čechoslované. Jejich působení a význam na počátku 40. let 19. století. Slovanské historické studie XIV., 1984, s. 5–25.

(8) Ž á č e k, V.: Čechové a Poláci roku 1848. Část I, Praha 1947, s. 150–151. Báseň se nedochovala v úplnosti.

(9) „Povážíme-li, že obyvatelstvo Hradištské, vyjmouc několika cizinců za úřadem neb obchodem sem došedších, jak vůbec známo, čistě moravské jest...,” psaly Národní noviny 29. 7. 1849 (č. 164).

(10) Jedná se o Lorencův dopis z 18. 12. 1844, uchovaný v pozůstalosti A. V. Šembery v Okresním muzeu ve Vysokém Mýtě. Otiskl jej F i š e r, Z.: Račte mne ve své lásce zachovati...“ K dvoustému výročí narození učitele Františka Mirovítá Lorence (16. června 1800). Kroměříž 2000, s. 44.

(11) K a m e n í č e k, F.: Paměti a listář Dra. Aloise Pražáka. Díl I., Praha 1926, s. X–XI.

(12) Podrobněji Č o u p e k, L.: Revoluce 1848-1849 a Uherské Hradiště. Slovácko 42, 2000, s. 207–227.

(13) K problematice všeobecně H r o c h, M.: Na prahu národní existence. Praha 1999.

(14) Jeho jméno různí autoři píší odlišně: Vladík, Vladyk, Vladyka. Schneider jej ve svých listech psal „Vladyk“, v předkládané studii se však budu přidržovat psaní jeho jména v podobě „Vladyka“.

(15) Známe však také katechetu Vojtěcha Vodičku, rovněž angažovaného v národně českém hnutí v Uherském Hradišti.

(16) Jedná se celkem o pět dopisů z července 1842 až června 1844, uložených v Bočkově pozůstalosti (MZA Brno, fond G 34, i. č. 406 až 410).

Napsal uživatel Jiří Václavík
Úterý, 10 Listopad 2015 00:00

- (17) Více M e l u z i n, M.: Ant. Boček a národní obrození na Moravě. VVM II, 1956, s. 54–58, 101–106. Na s. 103 je pak zmínka o Schneiderových listech Bočkovi.
- (18) Květy 9, 1842, s. 239. Článek „Z Uherského Hradiště“ signován K. S.
- (19) Otiskla ji také německá Moravie (č. 60, 28. 7. 1842, s. 244), nepochybně i proto, že jejím redaktorem byl moravský vlastenec Jan Ohéral.
- (20) Viz Č e r n ý, F.: Paběrky z moravského zemského archivu (IX. Bočkovy doplňky k Jungmannovu slovníku). In: Věstník České akademie 10, 1901, s. 101–103, 274–278. Bočkových zisků z Uherskohradištska, zejména zaznamenaných písní, se F. Č e r n ý dotkl přímo ve studii Z folkloristické činnosti archiváře Ant. Bočka. ČMoM v Brně 1, 1901, s. 97–101.
- (21) Ovšem prvním sběratelem jazykových a národopisných zvláštností regionu byl již v roce 1840 kantor Melichar Vladyka. Učinil tak na vyzvání A. V. Šembery, který v tu dobu sbíral podklady pro svou velkou práci „Popsání Moravy a Slezska“. Více K a b e l í k, J.: Národopisné zlomky z literární pozůstalosti A. V. Šembery. ČMM 50, 1926, s. 609–650, zvláště s. 626 a násl.
- (22) Zisk z představení byl určen pro hradištský špitál.
- (23) Šimon Macháček (1799-1846), spisovatel a divadelní dramatik, složil veršovanou hru „Ženichové“ v roce 1826.
- (24) Květy 7, 1840, s. 190.
- (25) F i š e r, Z.: Deníky Františka Skopalíka z let 1847–1851. Studie Muzea Kroměřížska 92–93, s. 171.
- (26) F i š e r, Z.: „Račte mne...“, op. cit., s. 22.
- (27) Podrobně S p á č i l, J.: První veřejné knihovny na Kroměřížsku. Věstník musea v Kroměříži, č. 2, leden 1959, s. 13–16.
- (28) Viz jeho list z 6. 12. 1846. Uložen v pozůstalosti A. V. Šembery v Okresním muzeu Vysoké Mýto, i. č. 1733.
- (29) Uložena v pozůstalosti A. V. Šembery v Okresním muzeu Vysoké Mýto.
- (30) Národní noviny 2, 1849, č. 152, 15. 7., s. 603.
- (31) Viz Květy 9, 1842, č. 68, 27. 8., s. 269–270; č. 69, 31. 8., s. 273–274.
- (32) Květy 9, 1842, č. 60, 30. 7., s. 322; č. 61, 3. 8., s. 325–326.
- (33) Zdá se, že zájem o lidovou kulturu vůbec byl Schneiderovi blízký. Také na dalším působišti, ve Zlíně, se zaměřil na podchycení života Valachů. Jeho podklady o činnosti zvláštního policejního sboru, portášů, získala Moravská národní jednota v Brně. Později je využil evangelický farář z Rusavy, Daniel Sloboda, pro sestavení článku o portáších (vyšel v kalendáři Koleda IV, 1854, s. 49–52). Srv. K a b e l í k, J.: Moravská národní jednota. ČMM 33, 1909, s. 340.
- (34) Jako český vlastenec se Schneider projevoval rovněž ve Zlíně. O počátcích jeho tamního pobytu pojednává zejména Schneiderův list Bočkovi z 30. 6. 1844. Blížeji se s ním seznámil ve Zlíně také rusavský Daniel Sloboda a vícekrát jej navštívil a přespal u něho, např. 2. 7. 1846 nebo 28. 9. 1846. Schneider byl rovněž účastníkem první české besedy, konané 6. 9. 1847 v Kroměříži. Viz Daniel S l o b o d a: Dokumenty I. – Deníky. Ed. Z. Fišer, Přerov 2001